

ПРОБЛЕМИ ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНИХ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ

PROBLEMS OF EFFICIENCY EVALUATION OF UKRAINE'S STATE-OWNED ENTERPRISES

Яскал І.В.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри підприємництва, торгівлі та біржової діяльності,
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

Яскал О.О.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри підприємництва, торгівлі та біржової діяльності,
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

Панчук К.В.

магістрант,
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

Yaskal Ihor

Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University

Yaskal Oksana

Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University

Panchuk Kateryna

Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University

Особливість господарювання державних підприємств зумовлюється поставленими перед ними не лише економічними, а й соціальними завданнями. У зв'язку із цим оцінка ефективності їхньої діяльності істотно ускладнена, що пояснюється обмеженістю статистичної інформації. Дані офіційної статистики свідчать про зростання кількості прибуткових державних підприємств протягом останніх років. Незважаючи на це, скорочення кількості державних підприємств України відбулося не за рахунок скорочення неефективних та малоефективних підприємств. Окрім того, офіційна інформація не відображає повною мірою ефективність діяльності ні як окремо взятого підприємства, ні всіх державних підприємств України у цілому. Ефективність функціонування державних підприємств пропонується визначати за двома показниками: віддача податків на 1 грн бюджетного фінансування та віддача чистого прибутку на 1 грн бюджетного фінансування.

Ключові слова: державне підприємство, результати діяльності, максимізація ефективності, оцінка ефективності, Україна.

Особенность хозяйствования государственных предприятий обусловлена поставленными перед ними не только экономическими, но и социальными задачами. В связи с этим оценка эффективности их деятельности существенно затруднена в связи с ограниченностью статистической информации. Данные официальной статистики свидетельствуют о росте количества прибыльных государственных предприятий. Несмотря на это, сокращение количества государственных предприятий Украине произошло не за счет сокращения неэффективных и малоефективных предприятий. Кроме того, официальная информация не отражает в полной мере эффективность деятельности ни как отдельно взятого предприятия, ни всех государственных предприятий Украины в целом. Эффективность функционирования государственных предприятий предлагается определять по двум показателям: отдача налогов и отдача чистой прибыли на 1 грн бюджетного финансирования.

Ключевые слова: государственное предприятие, результаты деятельности, максимизация эффективности, оценка эффективности, Украина.

The peculiarity management of state-owned enterprises has determined set before them, not only economic but also much wider social tasks than to private enterprises. Due to this, it has significantly more difficult to assess the efficiency of state-owned enterprises. The purpose of the study has to study the effectiveness of state-owned enterprises in Ukraine and determine the main indicators for assessing the effectiveness of their activities. The problem of reliable assessment of the efficiency of state-owned enterprises has complicated by the limited statistical information. According to official statistics of Ukraine, the number of profitable and unprofitable state-owned enterprises has been growing in recent years. There is also an increase in the total net financial result of state-owned enterprises in the country. Nevertheless, the reduction in the number of state-owned enterprises in Ukraine was not due to the reduction of the most efficient and inefficient enterprises. In addition, official information does not fully reflect the effectiveness of either the individual enterprise or all state-owned enterprises in Ukraine as a whole. World scientific opinion has proposed to analyse two areas of evaluating the efficiency of state-owned enterprises: reducing budget expenditures and maximizing the efficiency of resources used. According to the authors, the "direct" effect of the functioning of state enterprises has taken into account in the revenues of the State budget and local budgets, i.e. in the taxes paid and in the amounts of received budget funding. The authors have proposed to determine the efficiency of state-owned enterprises by two main indicators. The introduction of indicators such as the return of taxes on UAH 1 of budget financing and the return of net profit on UAH 1 of budget financing to the constant statistical monitoring will identify the most efficient state-owned enterprises and ways to improve the efficiency of the least efficient enterprises. Tools for improving the efficiency of state-owned enterprises should be used very carefully, comprehensively and systematically, given the systemic and political crises and the ambiguity of the positions of international partners on the military conflict.

Key words: state-owned enterprise, activity results, efficiency maximization, efficiency assessment, Ukraine.

Постановка проблеми. Державні підприємства та державне підприємництво відіграють значну роль у будь-якій національній економіці. Останнім часом спостерігається посилення уваги до ефективності функціонування державних підприємств в українській економіці. Неоднорідність складу державного підприємництва зумовлюється різноманітністю функцій держави в сучасній ринковій економіці, для реалізації яких воно створює різні структури. Мета створення державних і комунальних підприємств, як правило, зумовлена вирішенням визначених соціальних завдань, а не отриманням прибутку. Окрім того, в їхній діяльності присутні певні обмежувачі у виборі методів господарювання, що підтверджує їх неринковий характер створення та діяльності. Оскільки дані підприємства орієнтовані на соціальний ефект, то з урахуванням даного факту оцінка ефективності їх діяльності істотно ускладнена.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розвиток практики управління в державному підприємстві формує нові підходи до організації діяльності підприємств. Прихильники концепції New Public Management (нового державного управління) акцентують увагу на двох факторах – ефективності й економічності. Обмеженість ресурсів розвитку державного сектору вимагає застосування найкращих практик управління, що забезпечують ефективність і результативність діяльності. Д. Осборн і Т. Геблер визначають New Public Management як «концепцію, орієнтовану на результативність процесу державного управління в усіх його формах – економічній, соціальній, організаційній» [1, с. 58]. За М. Консідінім традиційна бюрократична система управління (Pubic Administration) меншою мірою враховувала «ресурсні можливості й обмеження у прийнятті рішень, що призводить до зростання

витрат управління, зниження ефективності керуючої системи. Це є однією з причин «поганого управління» (maladministration). Традиційна бюрократія починає поступово замінюватися новою моделлю, в якій присутні елементи ринкових механізмів. У процесах такої трансформації значно посилюється роль громадянина як заявника та одержувача державних послуг (customers role)» [2, с. 10]. Саме поняття «клієнт державної організації» означає необхідність забезпечити індивідуалізованість послуг, підвищити їх якість, а отже, якість управління.

На початку практики оцінювання державних підприємств на перший план виходять завдання «скорочення бюджетних витрат і максимізації ефективності ресурсів («витрат»). Цьому етапу відповідають оцінки соціальної ефективності (effectiveness) і економічної ефективності (efficiency). Даний підхід принципово відрізняється змістовною орієнтацією на поточну діяльність конкретного підприємства чи процесу» [3, с. 10]. Тоді як традиційний акцент на «ефективність витрат належав до сфери відповідальності зовнішнього оцінювання (політична місія якого зводилася переважно до скорочення дорогих бюджетних проєктів «політики загального добробуту»), нові напрями і види оціночної активності захопили сферу внутрішнього оцінювання, сконцентрованого, в першу чергу, на завданнях управління за результатами, розвитку процедур поточного аналізу і самооцінки в рамках конкретних державних агентств і програм. Ці методи і процедури оцінювання поряд з інструментарієм контракування, аутсорсингу, агентифікації та ін. стали інтегральною частиною того, що прийнято називати «пакетом нового державного менеджменту» [4, с. 18].

Водночас в Україні, як зазначає А.І. Старух, у найближчі кілька років «перезавантаження

державного підприємництва відбуватиметься за 18 напрямками, затвердженими у 2014 р. Національною радою реформ України і представленими у численних документах стратегічного значення (ключове значення серед яких відводиться Стратегії підвищення ефективності діяльності суб'єктів господарювання державного сектору економіки), що виступають гарантією невідворотності задекларованих трансформацій, проте знову, як і у попередні роки, спостерігається відсутність детальної покрокової «інструкції до дій», що зумовило необхідність формування власного бачення шляху проведення ребредингу державного підприємства» [5, с. 87].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Ситуація достовірної оцінки результативності кожного окремого державного підприємства та сукупності державних підприємств у цілому ускладнюється обмеженою статистичною інформацією та чітких індикаторів оцінки ефективності їх діяльності. Тривале ігнорування необхідності трансформації державного підприємництва в Україні призвело до того, що сьогодні його фундамент формують неефективні об'єкти державної власності.

Постановка завдання. Метою дослідження є вивчення ефективності діяльності державних підприємств в Україні та визначення основних індикаторів оцінки ефективності їхньої діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Згідно з даними Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України, у більшості видів економічної діяльності частка державного сектору економіки України скоротилася протягом 2015–2019 рр. за винятком сфери будівництва (частка державного сектору збільшилася із 0,6% у 2015 р. до 0,66% у 2019 р.); сфери інформації та комунікації (із 3% у 2015 р. до 4% у 2019 р.); сфери адміністративного та допоміжного обслуговування (із 0,5% у

2015 р. до 0,64% у 2019 р.) та сфери мистецтва, спорту, розваг та відпочинку (із 12,7% у 2015 р. до 14,3% у 2019 р.). Питома вага державного сектору залишалася протягом 2015–2019 рр. на рівні або вище середнього значення для економіки у цілому у таких сферах, як транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність, професійна, наукова та технічна діяльність та промисловість.

Основні показники результативності фінансово-господарської діяльності державних підприємств України представлено в табл. 1.

Як бачимо з табл. 1, чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) державних підприємств України зростав протягом 2015–2019 рр. та становив 825,06 млрд грн у 2019 р. Чистий фінансовий результат державних підприємств є позитивним протягом усього періоду, що досліджувався, тобто величина отриманого прибутку була більша, ніж отриманий збиток.

Щодо динаміки показників результативності фінансово-господарської діяльності державних підприємств, то за період 2015–2019 рр. відбулися такі зміни:

– чистий дохід від реалізації продукції зріс на 99,9 млрд грн у 2016 р. порівняно з 2015 р., на 230 млрд грн – у 2017 р. порівняно з 2016 р., на 92,2 млрд грн – у 2018 р. порівняно з 2017 р. та скоротився на 43,4 млрд грн у 2019 році порівняно з 2018 р.;

– собівартість реалізованої продукції зросла на 51,8 млрд грн у 2016 р. порівняно з 2015 р., на 225,8 млрд грн – у 2017 р. порівняно з 2016 р., на 90,3 млрд грн – у 2018 р. порівняно з 2017 р. та скоротився на 34,6 млрд грн у 2019 р. порівняно з 2018 р.;

– валовий прибуток зріс на 48,1 млрд грн у 2016 р. порівняно з 2015 р., на 4,1 млрд грн – у 2017 р. порівняно з 2016 р., на 1,9 млрд грн – у 2018 р. порівняно з 2017 р. та скоротився на 8,8 млрд грн у 2019 р. порівняно з 2018 р.;

Таблиця 1

Динаміка показників результативності фінансово-господарської діяльності державних підприємств за 2015–2019 рр., млрд грн

Назва	2015	2016	2017	2018	2019
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	446,39	546,26	776,21	868,45	825,06
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	372,76	424,57	650,41	740,72	706,11
Валовий прибуток/збиток	73,63	121,69	125,81	127,73	118,95
Фінансовий результат від операційної діяльності	29,78	71,28	96,75	59,09	92,69
Фінансовий результат до оподаткування	5,80	51,06	74,22	41,39	74,64
Чистий фінансовий результат	1,45	44,89	54,34	27,56	51,85
Прибуток	48,72	66,26	92,24	70,19	91,99
Збиток	47,27	21,37	37,90	42,63	40,14
Усього доходів	601,36	622,09	897,47	938,00	957,80
Усього витрат	599,91	577,20	843,13	910,44	905,95

Джерело: складено на основі [6]

– чистий фінансовий результат зріс на 43,4 млрд грн у 2016 р. порівняно з 2015 р., на 9,5 млрд грн – у 2017 р. порівняно з 2016 р., скоротився на 26,8 млрд грн у 2018 р. порівняно з 2017 р. та зріс на 24,3 млрд грн у 2019 р. порівняно з 2018 р.;

– доходи зросли на 20,7 млрд грн у 2016 р. порівняно з 2015 р., на 275,4 млрд грн – у 2017 р. порівняно з 2016 р., на 40,5 млрд грн – у 2018 р. порівняно з 2017 р. та на 19,8 млрд грн – у 2019 р. порівняно з 2018 р.;

– витрати скоротилися на 22,7 млрд грн у 2016 р. порівняно з 2015 р., зросли на 265,9 млрд грн у 2017 р. порівняно з 2016 р., на 67,3 млрд грн – у 2018 р. порівняно з 2017 р. та скоротилися на 4,5 млрд грн у 2019 р. порівняно з 2018 р. (табл. 2).

Наведені дані свідчать, що величина отриманого збитку державними підприємствами протягом 2017–2019 рр. становить близько 40 млрд грн щорічно, а величина отриманого прибутку коливається в межах 70–79 млрд грн за цей же період (рис. 1).

Таким чином, кількість державних підприємств, які працювали прибутково, зростає про-

тягом 2015–2019 рр. (із 69,08% у 2015 р. до 71,06% у 2019 р.), а кількість державних підприємств, які працювали збитково, скорочувалася протягом 2015–2018 рр. (із 26,37% у 2015 р. до 23,6% у 2018 р.), а в 2019 р. дещо зросла і становила 23,96%. Кількість державних підприємств, які працювали на межі беззбитковості, коливається в межах 4–5% (рис. 2).

Ще одним індикатором ефективності діяльності державних підприємств є показники рентабельності та фінансової стійкості. Розрахунок цих показників представлено в табл. 3.

Основні якісні показники діяльності державних підприємств свідчать про те, що чіткої тенденції не спостерігалось. Так, у 2016 р. спостерігалось поліпшення, а в 2017–2018 рр. – відносно погіршення показників діяльності, у 2019 р. – знову незначне поліпшення. Дещо краще розуміння змін розрахованих показників дають відхилення якісних показників діяльності державних підприємств України в 2015–2019 рр. (табл. 4).

Характеризуючи динаміку якісних показників діяльності державних підприємств за період 2015–2019 рр., варто відзначити, що:

Таблиця 2

Динаміка відхилення показників результативності фінансово-господарської діяльності державних підприємств за 2015–2019 рр.

Назва	Відхилення (+/-)				Відхилення (%)			
	2016/ 2015	2017/ 2016	2018/ 2017	2019/ 2018	2016/ 2015	2017/ 2016	2018/ 2017	2019/ 2018
Чистий дохід від реалізації продукції	99,9	230,0	92,2	-43,4	122,37	142,10	111,88	95,00
Собівартість реалізованої продукції	51,8	225,8	90,3	-34,6	113,90	153,19	113,89	95,33
Валовий прибуток / збиток	48,1	4,1	1,9	-8,8	165,27	103,38	101,53	93,12
Фінансовий результат від операційної діяльності	41,5	25,5	-37,7	33,6	239,33	135,73	61,07	156,87
Фінансовий результат до оподаткування	45,3	23,2	-32,8	33,2	880,98	145,36	55,77	180,31
Чистий фінансовий результат	43,4	9,5	-26,8	24,3	3100,9	121,06	50,71	188,15
Прибуток	17,5	26,0	-22,1	21,8	136,01	139,21	76,09	131,06
Збиток	-25,9	16,5	4,7	-2,5	45,21	177,33	112,49	94,15
Усього доходів	20,7	275,4	40,5	19,8	103,45	144,27	104,52	102,11
Усього витрат	-22,7	265,9	67,3	-4,5	96,21	146,07	107,98	99,51

Джерело: складено на основі табл. 1

Таблиця 3

Динаміка якісних показників діяльності державних підприємств за 2015–2019 рр.

Назва	2015	2016	2017	2018	2019
Рентабельність діяльності, %	0,32	8,22	7,00	3,17	6,28
Рентабельність активів, %	0,08	2,10	2,57	1,44	2,79
Рентабельність власного капіталу, %	0,11	3,00	4,01	2,24	4,35
Коефіцієнт фінансової стійкості	2,35	2,33	1,82	1,81	1,71
Коефіцієнт зносу основних засобів	0,70	0,54	0,50	0,57	0,54

Джерело: побудовано на основі даних [5]

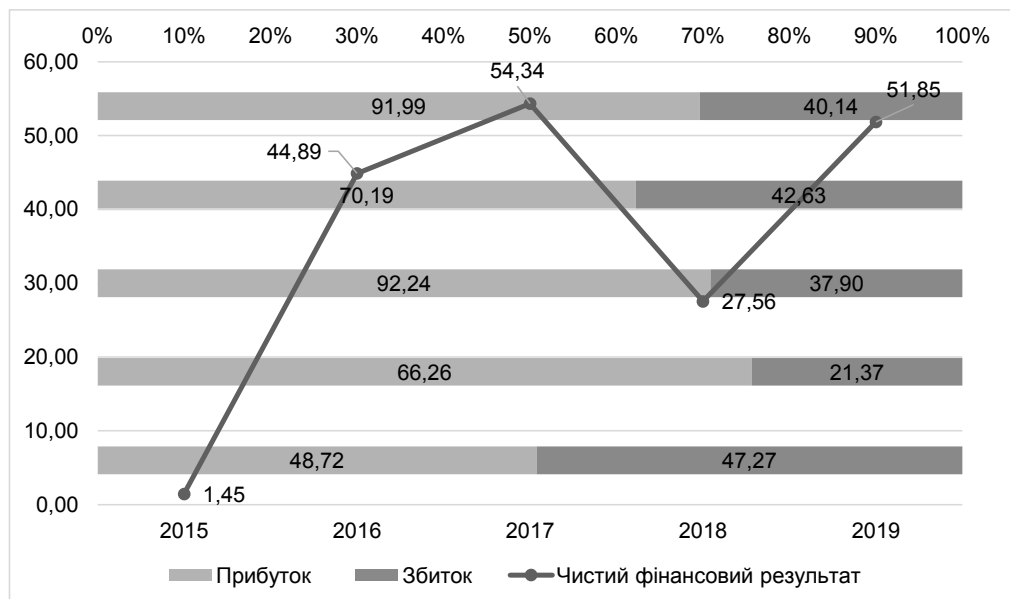

Рис. 1. Динаміка фінансового результату державних підприємств України за 2015–2019 рр.

Джерело: побудовано на основі табл. 1

Рис. 2. Динаміка кількості державних підприємств України, які працювали збитково та прибутково

Джерело: побудовано на основі даних [5]

Динаміка відхилення якісних показників діяльності державних підприємств за 2015–2019 рр. Таблиця 4

Назва	Відхилення (+/-)			
	2016/ 2015	2017/ 2016	2018/ 2017	2019/ 2018
Рентабельність діяльності	7,9	-1,2	-3,8	3,1
Рентабельність активів	2,0	0,5	-1,1	1,4
Рентабельність власного капіталу	2,9	1,0	-1,8	2,1
Коефіцієнт фінансової стійкості	-0,02	-0,5	-0,01	-0,1
Коефіцієнт зносу основних засобів	-0,2	-0,03	0,1	-0,04

Джерело: складено на основі табл. 3

– рентабельність діяльності зросла на 7,9% у 2016 р. порівняно із 2015 р., скоротилася на 1,2% – у 2017 р. порівняно з 2016 р., на 3,8% – у 2018 р. порівняно з 2017 р. та зросла на 3,1% у 2019 р. порівняно з 2018 р.;

– рентабельність активів зросла на 2% у 2016 р. порівняно з 2015 р., на 0,5% – у 2017 р. порівняно з 2016 р., скоротилася на 1,1% у 2018 р. порівняно з 2017 р. та зросла на 1,4% у 2019 р. порівняно з 2018 р.;

– рентабельність власного капіталу зросла на 2,9% у 2016 р. порівняно з 2015 р., на 1% – у 2017 р. порівняно з 2016 р., скоротилася на 1,8% у 2018 р. порівняно з 2017 р. та зросла на 2,1% у 2019 р. порівняно з 2018 р.;

– коефіцієнт фінансової стійкості скоротився на 0,02 у 2016 р. порівняно з 2015 р., на 0,5 – у 2017 р. порівняно з 2016 р., на 0,01 – у 2018 р. порівняно з 2017 р. та на 0,1 – у 2019 р. порівняно з 2018 р.;

– коефіцієнт зносу основних засобів скоротився на 0,2 у 2016 р. порівняно з 2015 р., на 0,03 – у 2017 р. порівняно з 2016 р., зріс на 0,1 у 2018 р. порівняно з 2017 р. та скоротився на 0,04 у 2019 р. порівняно з 2018 р..

Так, коефіцієнт фінансової стійкості державних підприємств перебуває у межах значно вище (близько 2), ніж оптимальне значення (0,7–0,8), що свідчить про недостатню активність державних підприємств та далеко не оптимальну структуру довгострокових та поточних зобов'язань.

На нашу думку, «безпосередній» ефект від функціонування підприємств державного сек-

тору України враховується в доходах бюджету, тобто в обсязі сплачених податків. Окрім того, що державні підприємства є платниками податків до державного та місцевих бюджетів, вони отримують бюджетне фінансування. Динаміку бюджетного фінансування державних підприємств України за 2015–2019 рр. представлено на рис. 3.

Так, левову частку у структурі джерел фінансування державних підприємств становлять власні кошти (близько 70%), проте частка бюджетного фінансування збільшилася з 1,5% у 2015 р. до 5,2% у 2019 р., що свідчить про збільшення видатків на утримання державних підприємств в Україні. Відповідно, вважаємо за доцільне обов'язково враховувати обсяги бюджетного фінансування під час оцінювання рівня ефективності державних підприємств.

Ефективність функціонування державних підприємств пропонуємо визначати за двома показниками: віддача податків на 1 грн бюджетного фінансування та віддача чистого прибутку на 1 грн бюджетного фінансування (рис. 4).

Віддача податків на 1 грн бюджетного фінансування зростала протягом 2015–2016 рр. (із 220,03 до 530,2), а потім знижувалася протягом 2017–2019 рр. (зі 183,73 до 51,25), а віддача чистого прибутку на 1 грн бюджетного фінансування зростала протягом 2015–2016 рр. (із 3,28 до 185,71), а потім знижувалась протягом 2017–2019 рр. (із 54,19 до 12,25). Це свідчить про те, що, незважаючи на скорочення кількості державних підприємств, ефективність їх діяльності погіршується.

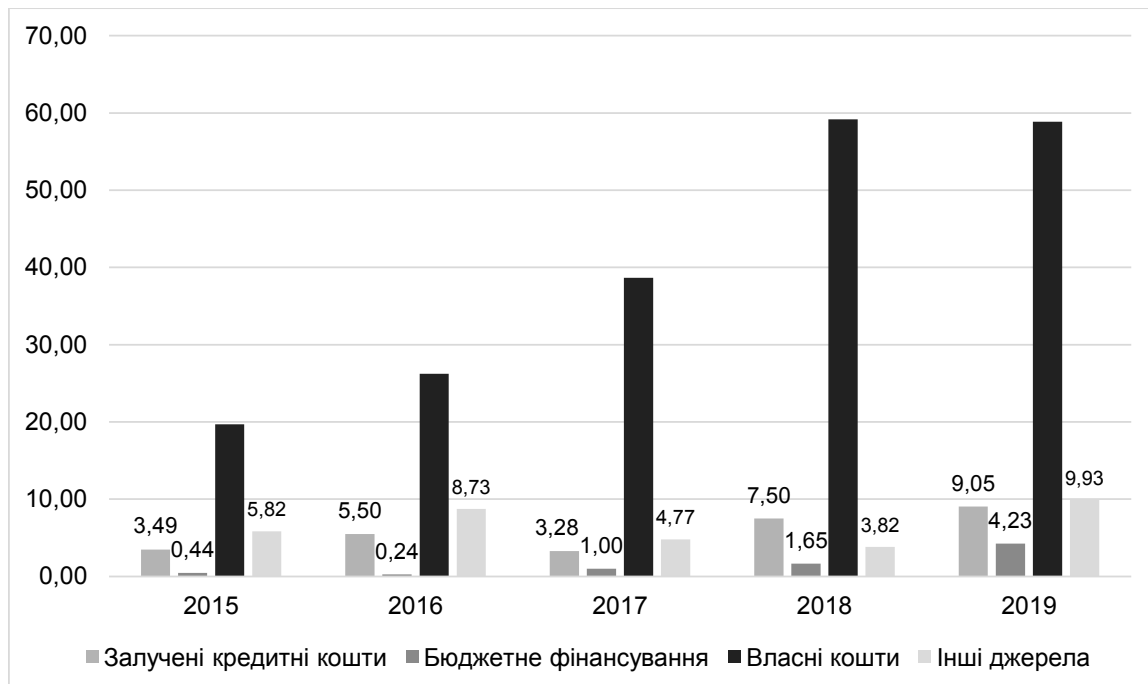

Рис. 3. Динаміка джерел капітальних інвестицій державних підприємств України за 2015–2019 рр.

Джерело: побудовано на основі даних [5]

Рис. 4. Динаміка ефективності використання бюджетних коштів на фінансування державних підприємств України за 2015–2019 рр.

Джерело: побудовано на основі власних розрахунків

Висновки. На нашу думку, необґрунтоване зменшення кількості державних підприємств в Україні може поглибити соціально-економічні проблеми. Приватизація виявилася недостатньо ефективною для зміцнення позицій державного підприємництва, яке повинно слугувати локомотивом трансформаційних змін в економіці. Зважаючи на військовий конфлікт на Сході України, системні кризи та неоднозначність позицій міжнародних партнерів, використовувати інструменти підвищення ефективності функціонування державних підприємств в Україні слід украй виважено, комплексно та системно. Традиційні показники (чистий дохід від реалізації продукції, чистий фінансовий результат, рента-

бельність, кількість прибуткових та збиткових підприємств) не відображають повністю ефективність діяльності ні окремо взятого підприємства, ні всіх державних підприємств України у цілому. З огляду на сказане, пропозицією авторів є впровадження до постійного статистичного моніторингу (як доповнення до традиційних показників) таких показників, як віддача податків на 1 грн бюджетного фінансування та віддача чистого прибутку на 1 грн бюджетного фінансування. Пропоновані показники дадуть змогу виявити найбільш ефективно працюючі державні підприємства, з одного боку, та визначити шляхи підвищення ефективності діяльності найменш ефективно працюючих підприємств – з іншого.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

- Osborne D., Gaebler T. Reinventing Government. How the Entrepreneurial Spirit is Transforming the Public Sector. New York, 1992. 630 p.
- Considine M. The corporate management framework as administrative science: a critique. *Australian Journal of Public Administration*. 1988. Vol. 47. № 1. P. 4–18.
- Wollmann H. Evaluation in public-sector reform: Toward a 'third wave' of evaluation? Cheltenham/Northampton, 2003. 98 p.
- Bozeman B., Straussman J. Public Management Strategies: Guidelines for Managerial Effectiveness. San Francisco, 1991. 111 p.
- Старух А.І. Механізм трансформації міжбюджетних відносин з урахуванням пріоритетів розвитку підприємництва у державному секторі економіки України. *Причорноморські економічні студії*. 2016. Вип. 12. С. 82–90.
- Офіційний сайт Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&tag=UpravlinniaDerzhavnimSektoromEkonomikils> (дата звернення: 01.07.2020).

REFERENCES:

- Osborne D., Gaebler T. (1992) Reinventing Government. How the Entrepreneurial Spirit is Transforming the Public Sector. New York.

2. Considine M. (1988) The corporate management framework as administrative science: a critique. *Australian Journal of Public Administration*, vol. 47, no. 1, pp. 4–18.
3. Wollmann H. (2003) Evaluation in public-sector reform: Toward a 'third wave' of evaluation? Cheltenham/Northampton.
4. Bozeman B., Straussman J. (1991) *Public Management Strategies: Guidelines for Managerial Effectiveness*. San Francisco.
5. Starukh A.I. (2016) Mekhanizm transformatsiyi mizhbyudzhethnykh vidnosyn iz urakhuvannyam priorytetiv rozvytku pidpryyemnytstva u derzhavnomu sektori ekonomiky Ukrainy [The mechanism of transformation of inter-budgetary relations taking into account the priorities of business development in the public sector of the economy of Ukraine]. *Prychornomors'ki ekonomichni studiyi*, vol. 12, pp. 82–90.
6. Ofitsiyyny sayt Ministerstva rozvytku ekonomiky, torhivli ta sil's'koho hospodarstva Ukrainy [The official website of the Ministry of Economic Development, Trade and Agriculture of Ukraine]. Available at: <https://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&tag=UpravlinniaDerzhavnimSektoromEkonomikiIs> (accessed 01 June 2020).